

Elke vondst zijn kleine verhaal

Het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden kiest op de nieuwe afdeling Archeologie van Nederland voor ouderwetse chronologie en minder pretenties. 75 archeologische vindplaatsen vertellen er hun eigen geschiedenis.

Door

THEO TOEBOSCH

Een 120 meter lang lint van kunststof leidt bezoekers over de afdeling Archeologie van Nederland. Foto Mike BinkBoven: verguld zilveren Romeinse helm (319-323 na Chr.), gevonden in Helenaveen; rechtsboven: bord met een moralistische spreuk uit Herberg De Visscher (1770/1790), gevonden in Vlaardingen; rechts: vergulde en ingelegde gesp uit een grafveld (550-700 na Chr.), gevonden in Rijnsburg. Foto's Rijksmuseum van Oudheden

Postmoderne archeologen noemen Luc Amkreutz en Annemarieke Willemsen zichzelf. Ze zijn de samenstellers van de nieuwe afdeling Archeologie van Nederland in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, die vandaag door kroonprins Willem-Alexander is

geopend. Verwacht van hen niet hét verhaal van Nederland in de Steentijd, IJzertijd, de Middeleeuwen of welke historische periode ook. Ze hebben gekozen voor de kleine verhalen die 75 archeologische vindplaatsen vertellen over 300.000 jaar geschiedenis.

Zie bijvoorbeeld het skelet van de hond dat in 1997 bij Hardinxveld-Giessendam is opgegraven. Rond 5300 voor Chr. diende een eiland in een waterlandschap van meren, geulen, rivieren en moerassen als jaarlijks winterkamp voor een groep jager-visser-verzamelaars. Honden waren onmisbaar bij de jacht; vandaar dat de hond als volwaardig lid van de gemeenschap was begraven in het grafveld op de top van de donk (zandheuvel). Deze plaatsgebonden en verhalende benadering is volgens Willemsen, conservator Middeleeuwen, minder pretentiefus dan de vroegere meer thematische opstelling. „Wat voor een plek op een bepaald moment geldt, hoeft niet meteen voor een hele periode te gelden.” Zoals bij een met status verbonden vergulde en ingelegde gesp uit een grafveld bij Rijnsburg (550-700 na Chr.). Willemsen doet op basis daarvan geen uitspraken over de hele Merovingische periode, de dynastie van Frankische koningen in West-Europa in de vijfde tot achtste eeuw. Liever kiest ze voor onderzoek van één plek, of één categorie vondsten, zoals schoolmateriaal. „Zo kom je dichterbij de mensen. Veel bevredigender dan nóg een handboek schrijven over dé Middeleeuwen.”

Museum doet zelf meer archeologisch onderzoek

Het Rijksmuseum voor Oudheden wil meer eigen archeologisch onderzoek in Nederland doen. Tot na de Tweede Wereldoorlog was het museum een belangrijk opgravingsinstituut. Caspar Reuvers (1793-1835), de eerste directeur, was de eerste hoogleraar archeologie ter wereld.

De afgelopen decennia deed het museum wel wetenschappelijk onderzoek in Egypte en Syrië, maar eigen onderzoek in Nederland werd na de opkomst van een commerciële opgravingsmarkt minder belangrijk. Sinds twee jaar heeft het museum weer een hoofdcollecties én onderzoek.

Conservator prehistorie Luc Amkreutz was in 2009 betrokken bij het onderzoek van Krijn, de eerste 'Nederlandse' neanderthaler, die 40.000 tot 100.000 jaar geleden leefde. Een schedelkapje van de neanderthaler was gevonden in het afval van een schip dat schelpen uit de Noordzee haalde. Het Leidse museum stelt het bot tentoon.

Verder werken Amkreutz en conservator Middeleeuwen Annemarieke Willemsen mee aan oude, nooit gepubliceerde opgravingen. Veel archeologische vondsten liggen te verstoffen in dozen en magazijnen – nu worden ze eindelijk bekeken.

Willemsen leidt de publicatie van opgravingen uit 1951 van het grootste Vroegmiddeleeuwse grafveld van Nederland, Rhenen. Het was van de vierde tot de achtste eeuw in gebruik en bevat de resten van 1.100 begraven en gecremeerde mensen. Onderzoek kan veel zeggen over de rol van de lokale elite, de komst van het christendom en de over-

gang van de Laat-Romeinse tijd naar de Vroege Middeleeuwen.

Luc Amkreutz is als conservator prehistorie bezig met de afronding van een proefschrift over de neolithisering, de overgang van jagen en verzamelen naar landbouw bedrijven. Hij is meer analytisch en theoretisch ingesteld. „Ik vergelijk wel meerdere vindplaatsen uit het vijfde millennium met elkaar.”

Dat vindt zijn weerslag in de nieuwe opstelling. De visfuis die jager-verzamelaars bij Bergschenhoek (Zuid-Holland) gebruikten ligt vrijwel naast het aardewerk van de eerste boeren bij het Limburgse Elsloo. Bezoekers kunnen zo zelf constateren dat de neolithisering niet overal tegelijkertijd plaatsvond. Want alles is met behulp van een 120 meter lang, manshoog wit kunststoffen lint niet thematisch maar 'ouderwets' chronologisch gepresenteerd.

De vernieuwde opstelling – de vorige Archeologie van Nederland was gemaakt in 1993 – toont ook vondsten van na 1500. Onder meer zijn een teljoor (eetbord), een leren muil en een harpoen uit het Behouden Huys van Willem Barentsz op Nova Zembla te zien. En het skelet van een in de Tachtigjarige Oorlog omgekomen paard, dat afgelopen zomer in een massagraf in Borgharen is gevonden. Er is de inhoud van een schuttersputje van een Duitse soldaat bij vliegveld Welschap. Het past in de recente ontwikkeling dat ook in Nederland archeologen zich met de perioden na de Middeleeuwen bezighouden. Zoals de tekst bij de tentoonstelling besluit: „De koffiekop-

jes en tandenborstels van het verleden tonen wie wij ooit waren en wat Nederland heeft gemaakt tot wat het nu is. Archeologie houdt dus, net als geschiedenis, nooit op.”